

МЕХАНІЗМИ ГОТІВКОВОГО ТА БЕЗГОТІВКОВОГО ОБІГУ КАПІТАЛУ

*Вербицька В.І., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*
*Бредіхін В.М., канд. техн. наук, доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури*

Емісія готівки і організація їх обігу в Україні здійснюється виключно НБУ. Готівковий грошовий оборот організовується на основі таких принципів: централізація організації та регулювання; еластичність і економічність; комплексність організації; регулярність і безперервність забезпечення господарюючих суб'єктів і населення готівковими коштами за відповідності до їх реальних економічних потреб; регламентація процедур виконання операцій з готівкою. Нормативні основи реалізації зазначених принципів закладені в інструкціях НБУ, що регламентують операції з готівкою. Встановлений порядок касових операцій являє собою сукупність правил прийому, видачі, зберігання, інкасації готівки господарюючими суб'єктами і кредитними організаціями. Однією з найважливіших завдань держави в галузі організації готівкового грошового обігу є його прогнозування і контроль параметрів в рамках реалізації спільної грошово-кредитної політики.

Між грошовими засобами готівкової та безготівкової форм зафіксовано існування нерозривного взаємозв'язку, який обумовлений існуванням реальної можливості перенесення одної форми грошей до іншої. Гроші постійно переходять з форми готівкових грошових знаків в форму депозиту (вкладу) в комерційному банку і назад. Тому процес руху готівки (фізичне переміщення грошових знаків з рук в руки) і безготівкових грошей (послідо-

вний ряд записів по зарахуванню грошей на рахунку в комерційних банках і їх списання), розрізняючи по своїй фізичній природі, утворюють єдиний грошовий оборот [1]. Необхідною умовою курсової стабільності грошової одиниці країни є постійний перехід готівкового обігу в безготівковий.

Готівково-грошовий рух здійснюють різні види грошей: банкноти, металеві монети, інші кредитні інструменти (векселі, банківські векселі, чеки, кредитні картки). Емісію готівки здійснює центральний банк (НБУ). Він випускає готівку до обігу та здійснює вилучення грошей в разі їхньої непридатності, а також проводить заміни новими зразками, купюрами та монетами. Ми вважаємо закономірним, що в Україні в зв'язку з величезним розширенням готівково-грошового обороту в останні кілька років зроблені спроби обмежити для юридичних осіб цей оборот. Для господарюючих суб'єктів встановлений ліміт готівки. Щодня вони підраховують підсумки і видані грошові засоби, і зараховують їх у оборотну касу. В разі перевищення встановленого ліміту в кінці перевищить встановлений ліміт сума понад ліміт зараховується в резервний фонд. Однак на практиці ці та інші обмеження діють дотепер, на наш погляд, слабо.

Безготівковий обіг є рухом вартостей без участі готівки : він здійснюється перераховуючи грошові кошти на рахунки кредитних установ, заліковуючи взаємні вимоги. Розвиток кредитної системи і поява коштів клієнтів на рахунках в банках і інших кредитних установах призвели до виникнення означеного обороту. Безготівковий обіг здійснюють чеки, векселі, кредитні картки та інші кредитні інструменти.

Слід зазначити, що в Україні форма безготівкових розрахунків визначається відповідними правилами згідно

законодавству. Ними визначено, що розрахунки підприємств будь-якої форми власності за своїми зобов'язаннями з іншими підприємствами, а також між юридичними особами та фізичними за товарно-матеріальні цінності виробляються, як правило, в безготівковому порядку через установи банку. В залежності від економічного змісту розрізняють дві групи безготівкового обігу: по товарним операціям та фінансовим зобов'язанням.

Перша група складається з безготівкових розрахунків за товари і послуги, друга – з платежів до бюджету (податку на прибуток, податку на додану вартість та інші обов'язкові платежі) в позабюджетні фонди, погашення банківських позичок, сплати відсотків за кредит, розрахунків зі страховими компаніями [2]. Безготівковий оборот є результатом внесення готівки на рахунки в кредитній установі, отже, безготівковий обіг є неможливим у разі, коли спостерігається відсутність готівкового. Водночас поява готівкових грошей обумовлена зняттям їх з рахунків в банківській установі. Державні органи можуть мати в своїй касі готівку в межах лімітів, встановлених установою банку за погодженням з керівником підприємства.

Застосовуються наступні форми безготівкових розрахунків: розрахунки платіжними дорученнями, платіжними вимогами-дорученнями, чеками, акредитивами. Форми розрахунків між платником і одержувачем коштів визначаються договором (угодою, окремими домовленостями). Підприємства можуть проводити між собою заліки взаємної заборгованості. В цьому випадку до банку представляються платіжне доручення або чек на незараховану суму [3]. Таким чином, наявним та безготівковим обігом утворюється загальний грошовий оборот капіталу країни, в якому діють єдині грошові засоби одного найменування.

В даний час в науковій і практичній сферах економіки існує ряд ініціатив щодо вдосконалення механізму готівкового та безготівкового обігу капіталу. Так, наприклад, вже введені обов'язкові безготівкові розрахунки при здійсненні великих покупок, в тому числі нерухомості і автомобілів. Розглядаються пропозиції закріпити в законі, що заробітна платня також повинна надходити працівникові в тільки безготівковій формі. На нашу думку, для здійснення вищезначеного необхідна робота з банківськими установами, тому як мережі банкоматів на теперішній час недостатньо поширені в Україні, особливо в невеликих містах. Також необхідно знижувати комісії, які платять клієнти банків за здійснення безготівкових розрахунків. Фахівці вважають, що обмеження на розрахунок готівкою не приведуть до зростання цін. Слід погодитися з припущенням в тій частині, що якщо безготівковий оборот істотно зросте, то і розмір комісії зменшиться. Крім того, ми солідарні з рядом економістів, які вважають, що через популярність готівки фінансові операції в нашій країні здійснюються недостатньо прозоро.

Перелік посилань:

1. Безготівковий обіг грошей. *StudFiles. Файловий архів студентів* : веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/5080564/page/6/> (дата звернення: 29.04.2020).

2. Гроші та кредит : конспект лекцій. *Учебные материалы* : веб-сайт. URL: <https://works.doklad.ru/view/FoUvOvyOrqE/all.html> (дата звернення: 29.04.2020).

3. Поняття і структура грошового обороту. *Учебні Матеріали для студентів і школярів України* : веб-сайт. URL: <http://um.co.ua/9/9-12/9-124791.htm> (дата звернення: 29.04.2020)